

NECROLOGIES

JOSEP GINER I MARCO
(1912-1996)

Amb la desaparició, el 29 de novembre del 1996, de Josep Giner i Marco, solament un mes i escaig abans que la de Joan Coromines, la filologia catalana va perdre una de les seues ments més lúcides. Giner, que signà sovint amb el pseudònim de Guillem Renat i Ferrís, havia nascut a València vuitanta-quatre anys abans. Amb Carles Salvador, Manuel Sanchis Guarner, Enric Valor i Francesc Ferrer Pastor forma el grup de gramàtics i lexicògrafs valencians que, gràcies a la divulgació i a l'acceptació de la seua obra entre els valencians que s'estimen la llengua, hi han assegurat el triomf del fabrisme. Tanmateix, a diferència dels altres quatre valencians citats, Giner no ha bastit un corpus editat extens ni de fàcil accés, ja que la major part de les seues contribucions a la filologia s'han materialitzat en els informes i notes que va proporcionar a Joan Coromines, Francesc Ferrer Pastor, Enric Valor i Carles Salvador per als seus diccionaris i gramàtiques i a través d'articles publicats majoritàriament en la premsa periòdica o en revistes de divulgació cultural. Conscient de l'interés que tindria per als filòlegs i lingüistes d'avui aplegar almenys els seus escrits editats, vaig decidir de reunir-los en el volum titulat *Obra filològica (1931-1991)*, que l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i Denes Editorial van publicar a València el 1998.

El traspàs de Giner va coincidir amb el moment en què jo acabava d'enllestir la susdita edició. Com que creia que li faria molt de goig veure-la precedida per un pròleg de Coromines, vaig decidir de demanar-l'hi. Només que, quan ho vaig fer, va ser per a comunicar-li també la trista notícia de la mort del seu més gran col·laborador. Ignorava que Coromines havia sofert una recaiguda en els seus problemes de salut. Amb això i tot, encara va poder enviar-me, a mena de pròleg, un «Plany en la mort del meu Josep Giner i Marco», datat el 12 de desembre de 1996, que començava així:

Que era un gran cor, no ho negaran ni els seus detractors. Però hi ha d'altres aspectes en què encara és més gran: patriota incomparable i apassionat. Ell no va aigualir mai la seua convicció que València és una Catalunya elevada al sùmmum. Apassionat només? Valent, coratjosíssim! Res de prudència en coses sagrades! Així tingui mils i milers de seguidors.

Va ser l'últim text escrit personalment per l'insigne filòleg català. A pesar de la seua brevetat, reflecteix molt bé alguns aspectes de la personalitat de Giner i de la seua relació amb Coromines. Els glossaré breument.

Giner es formà a la Universitat de Barcelona, sota el mestratge de Fabra i del mateix Coromines. Encara alumne universitari, la seua extraordinària capacitat per a assimilar els coneixements més recents de la filologia i la seua profunda coneixença del català, tant en el vessant diacrònic com sincrònic, es van posar de manifest en les observacions que va enviar a Fabra en relació a la fixació ortogràfica d'una llarga sèrie de mots del *Diccionari general de la llengua catalana* (1932) i en les que va fornir a Coromines a propòsit del seu treball sobre el parlar de Cardós i Vall Ferrera (1934). La seua fidelitat al fabrisme no va estar mai renyida amb una ferma independència de criteris davant l'enfocament *oficialista* de determinades qüestions lingüístiques i filològiques. Encara que en alguns plantejaments i conclusions es deixava endur sovint per una intuïció no ben controlada, cosa que contribuïa a justificar els arguments dels seus «destractors», el pas del temps ha permès comprovar, com després veurem, l'encert de moltes de les seues propostes.

La primera virtut humana que Coromines li reconeix és que fou «un gran cor». Giner sempre es mostrà afable i cordial, enemic de baralles i enfrontaments, i mai no va guardar cap rancor envers els qui, per unes raons o altres, el van desqualificar. Aquest tret humà, Giner el va fer palès des de ben jove, i n'ha deixat moltes petges en els seus escrits, com quan, el 1935, va definir *abonegar* com «el mot més bonic del valencià: expressar la idea de 'reptar, renyir, etc.' mitjançant un derivat de bo!». Un aspecte rellevant d'aquest tarannà bondadós va ser el seu altruisme intel·lectual. Com ja ha estat apuntat, la immensa majoria de les seues aportacions a la filologia catalana i a l'onomàstica —a vegades monografies inèdites senceres, com les dedicades als parlars de Bellmunt i d'Aiguaviva, o sobre noms d'ocells i peixos— van ser cedides expressament a Coromines i incorporades als seus *Diccionari crítico etimológico castellano e hispánico*, al *Diccionari etimológico i complementari de la llengua catalana* i a l'*Onomasticon Cataloniae*. El mateix Coromines, que ho va reconèixer en diverses ocasions, ho ha reiterat en aquest plany, que finalitza amb uns sentits i sincers mots d'agraïment per la immensa ajuda prestada «d'abans i després que una flaca meitat del seu cos li fou arrabassada en moments heroics». Aquestes darreres paraules evocuen l'amputació d'una cama que Giner va sofrir com a conseqüència dels bombardeigs contra els darrers combatents republicans a Catalunya en la seua retirada cap a la frontera francesa, el febrer de 1939. Una circumstància biogràfica que el gran patriota que fou Coromines no pogué estar-se d'expressar en aquest comiat que ell mateix qualificà d'«esguerrat, sofrent».

Car els trets que Coromines més apreciava de la personalitat de Giner, segurament perquè s'hi sentia més plenament identificat, és que fos «patriota incomparable» i científicament «apassionat». Com tants principatins, el jove Coromines compartia el prejudici d'un País Valencià castellanitzat. Gràcies a les informacions que li proporcionava Giner, confirmades per les enquestes lingüístiques i toponímiques que aquell hi va realitzar personalment, Coromines s'adonà que el català de València mantenia moltes formes i matisos continuadors de la llengua medieval que s'havien perdut en el seu propi parlar i que justificaven la convicció de Giner que «València era una Catalunya elevada al sùmmum». D'altra banda, Giner compartí amb Coromines el to apassionat en el tractament de determinades qüestions filològiques i de reivindicació nacional, la coneixença i l'amor profund a la llengua, la vastitud d'interessos filològics i una extraor-

dinària aptitud per a l'etimologia, a vegades massa dependent d'apreciacions subjectives ben discutibles. D'ací la pregona simpatia mútua que es professaven. No d'altra manera s'explica que Coromines el saludés com a «valent, coratjosíssim» i li desitgés «mils i milers de seguidors».

He dit que Giner fou un dels principals divulgadors del fabrisme al País Valencià. En efecte, Giner sempre va admirar Fabra —el «filòleg genial de la nostra llengua»— per la solvència científica del seu projecte de codificació lingüística, per la seua inspiració nacional i per les vies que va adoptar per a obtenir la més àmplia acceptació social. Giner compartí amb Fabra l'ideal d'acostar el màxim possible la llengua parlada i la llengua escrita, l'èmfasi en la unitat de la llengua i l'exigència de disciplina i responsabilitat als escriptors. Però la seua adhesió al fabrisme mai no fou mimètica ni servil, com la de Carles Salvador. Ben al contrari, fou sempre crítica quan hi constatava incoherències i mai no deixà d'assenyalar la insuficient integració del valencià en el corpus normatiu català. De fet, Giner s'avançà a l'IEC en algunes solucions que han estat acceptades en aquests darrers anys i preconitzà propostes que han començat a ser tingudes en compte en estudis recents sobre la llengua catalana.

Així, en l'ordre ortogràfic i gramatical, Giner fixà amb *-es* la terminació *-as* de noms propis grecs i hebreus, acordada per la SF el 1984; postulà, en la línia que ha defensat Joan Solà, la no obligatorietat de l'adverbi *no* amb les partícules negatives *cap*, *res*, *ningú* i *mai* i la limitació dels diacrítics obligatoris a una dotzena de mots; considerà admissible la no moció de gènere en el numeral *dos*, tal com fa la proposta d'estàndard oral aprovada per la SF; precedí a Moll en la defensa de la utilitat i genuïtat de la construcció de relatiu *lo que*; distingí entre uns usos bàsics i uns usos secundaris de les partícules pronominoadverbials *en* i *hi*, que li permeté explicar la crisi dels usos secundaris en valencià; proposà de considerar un mode exhortatiu en determinats verbs; explicà l'origen de formes col·loquials tan esteses com *se n'anem* o *se n'aneu* a partir de *ens [e] n'anem* i *us [e] n'aneu*; especificà els casos en què considerava admissible i àdhuc recomanable l'ús de la preposició *a* davant objecte directe; avalà de recórrer al pronom *ho* com a predicatiu referit un substantiu determinat (com en «Són metges? Sí que ho són»), etc.

En el vessant lèxic, el nostre filòleg centrà la seua atenció a denunciar com a primàries formes no avalades per la tradició medieval i l'ús genuí d'una gran part del domini lingüístic, com *nansa* per *ansa*, *gresol* per *cresol*, etc., a assenyalar errors en la codificació de mots com *bàlsam* per *bàlsem*, *vina* per *vine*, *daler* per *deler*, *recó* per *racó*, *endanyar* per *endenyar*, *darrera* per *darrere*, *amarar* per *amerar*, etc. i a fer paleses les omissions del *Diccionari Fabra* en relació amb determinades paraules o accepcions vives en valencià i en altres variants de la llengua —com les que comenta en les seues observacions a la *Llista de paraules del «Fabra» que caldrà esmenar*, confeïda per Enric Valor (1948)—, defectes en gran part subsanats per l'IEC i que, tanmateix, no li impediren de qualificar el *Diccionari Fabra* com «el millor diccionari valencià». No fou mai dialectalitzant, ans, ben al contrari, propugnà de distingir entre mots idiomàtics, que serien només els propis del model de «llengua nacional» que ell propugnava, i mots dialectals. S'avançà així a Colón en la distinció entre geosinònims i dialectalismes. La seua col·laboració amb Ferrer Pastor fou decisiva per al *Diccionari de rima* (1956): corresponen a Giner la doctrina gramatical introductòria, les obser-

vacions filològiques sobre les rimes i no poques aportacions lèxiques i definicions de mots i accepcions.

Amb les seues propostes, Giner pretenia potenciar el sentit territorialment integrador del fabrisme i alhora millorar-lo tècnicament amb aportacions d'altres dialectes, especialment del valencià, en tot allò que fos continuador de la tradició dels grans escriptors medievals.

A part dels problemes de la llengua normativa i de l'estudi de qüestions lèxiques i etimològiques, Giner s'ocupà de molts altres aspectes de la llengua (filologia, història de la llengua, sociolingüística, gramàtica històrica, dialectologia, edició de textos, etc.), sense oblidar-ne mai el vessant cívic. Així, davant la polèmica sobre la subagrupació romànica del català, s'arreglerà, amb sòlides justificacions de caire morfològic i lèxic, amb els que l'han considerat de filiació gal·loromànica; defensà, com Fouché i Coromines, la diftongació condicionada de *ẽ* i *õ* breus davant iod en català, igual que en occità, bé que amb una posterior reducció dels triftongs resultants; precedí a Gulsoy en la descripció dels contextos en els quals la /e/ del llatí vulgar (E, AE del llatí clàssic) es manté oberta en català; s'avançà a Badia i a Rasico en atribuir la pèrdua de la -r final en català a l'analogia dels plurals en -rs; situà amb arguments de pes el principi d'una acusada diferenciació dialectal entre el català de Barcelona i el de València a partir del segle XVII; qüestionà el terme *decadència* aplicat a l'evolució de la llengua entre els segles XVI i XIX; impugnà el suposat bilingüisme del País Valencià tot fent veure que és només a partir del segle XVII que s'hi pot parlar d'una estructura territorial bilingüe i que actualment el que s'hi dona és una situació de conflicte lingüístic; denuncià les interferències del castellà com un pas cap a la patuesització del català; assenyalà alguns mecanismes del procés de substitució lingüística; proposà la territorialitat lingüística o la cooficialitat arreu de l'Estat del català i del castellà; defensà l'acatament a la normativa acordada el 1932 com a condició imprescindible per a cohesionar la comunitat lingüística valenciana; etc.

L'actitud i el pensament lingüístic de Giner són indestriables del moment històric que li tocà viure. Concebut una gran part dels seus escrits des del patriotisme lingüístic i sempre des de les premisses d'un fabrisme crític, procurà adoptar posicions que fossen acceptables per a la majoria dels seus conciutadans i alhora convergents amb la resta de les terres de llengua catalana. Això li permeté de defensar al mateix temps la legitimitat de la denominació de *valencià* i la unitat lingüística. Conjuminà sempre ferdament diacronia i sincronia, en la línia de Coromines. No sols aquest, sinó també Sanchis Guarnier, Valor, Ferrer Pastor i Gulsoy han reconegut el seu mestratge, i fins Germà Colón, que dissentí justificadament d'algunes de les seues explicacions etimològiques, no ha deixat mai de considerar-lo com un filòleg dotat d'uns excel·lents coneixements del català i de totes les llengües romàniques.

ANTONI FERRANDO I FRANCÉS
 Institut d'Estudis Catalans
 i Universitat de València